

Zorbalığın Sessiz Ortağı Kim?

Akran zorbalığını fark etmek, rollerini değiştirmek ve güvenli bir okul kurmak

Bir öğrenci sınıfta konuşurken birkaç kişi onun telaffuzunu taklit ediyor. İlk gün herkes gülüyor; ikinci gün aynı şaka yeniden yapılıyor; bir süre sonra öğrenci parmak kaldırmaktan vazgeçiyor. Ortada yumruk yok, kırılmış bir eşya yok. Yine de görünmeyen bir zarar büyüyor: Öğrenci, hata yapmanın öğrenmenin doğal bir parçası olduğunu değil, utanması gereken bir durum olduğunu düşünmeye başlıyor. Akran zorbalığının en tehlikeli yönlerinden biri tam da budur; bazen gürültüyle değil, kahkahaların arasına saklanarak ilerler.

Peki her tartışma ya da kırıcı söz zorbalık mıdır? Hayır. Uzmanların tanımında üç ölçüt öne çıkar: davranışın kasıtlı olması, tekrarlanması ya da tekrarlanma ihtimali taşınması ve taraflar arasında gerçek veya algılanan bir güç dengesizliği bulunması. Bu güç yalnızca fiziksel kuvvet değildir. Popülerlik, kalabalık bir arkadaş grubu, özel bir bilgiye sahip olmak veya dijital ortamda geniş bir kitleye ulaşabilmek de birini üstün konuma getirebilir. Bu nedenle bir defalık anlaşmazlıkla sistemli biçimde hedef göstermeyi birbirinden ayırmak gerekir; ancak tek seferlik zarar verici davranışlar da görmezden gelinmemelidir.

Zorbalığı ayırt eden üç işaret: kasıt + tekrar + güç dengesizliği

Zorbalık denince akla çoğunlukla itme, vurma veya eşyaya zarar verme gelir. Oysa sözel ve sosyal zorbalık daha kolay gizlenebilir: küçültücü lakaplar takmak, sürekli alay etmek, dedikodu yaymak, birini bilerek oyuna almamak ya da arkadaşlarını onunla konuşmamaya yönlendirmek... Dijital ortam ise bu davranışlara yeni bir sahne açar. Küçük düşürücü bir görüntü, okul kapandıktan sonra da dolaşmaya devam edebilir; üstelik aynı içerik defalarca paylaşıldığı için mağdur, olayın nerede biteceğini kestiremeyebilir. Ekran, zorbalığı daha az gerçek hâle getirmez; yalnızca izlerini farklılaştırır.

Bu izler bazen öğrencinin davranışlarında görülür. Okula gitmek istememe, arkadaş çevresinden uzaklaşma, ders başarısında ani düşüş, uyku sorunları veya sık sık kaybolan eşyalar bir problemin işareti olabilir. Elbette bu belirtilerin her biri tek başına zorbalığı kanıtlamaz; fakat değişiklikleri merakla ve yargılamadan sormak önemlidir. Çünkü zorbalığa uğrayan öğrenci, kendisine inanılmayacağından, suçlanacağından ya da durumun daha da kötüleşeceğinden korkup susabilir. Üstelik zarar yalnızca o güne ait değildir. Sürekli alay edilen bir öğrenci, yanlış cevap vermemek için derse katılmaktan kaçınabilir; takıma alınmayan biri spordan uzaklaşabilir. Böylece zorbalık, yalnızca öğrencinin bugünkü huzurunu değil, denemeye cesaret ettiği geleceği de daraltır.

Asıl dikkat edilmesi gereken nokta, zorbalığın iki kişilik bir oyun olmamasıdır. Araştırmalar bu süreçte zorbanın yanında asistanların ve destekçilerin; karşısında mağdurun ve onu savunanların; çevrede ise sessiz kalanların bulunduğunu gösterir. Gülmek, görüntüyü paylaşmak veya 'Beni ilgilendirmez' diyerek uzaklaşmak, zorbanın aradığı seyirciyi sağlayabilir. Sessizlik her zaman onay anlamına gelmese de zorba tarafından öyle okunabilir. Öte yandan tek bir öğrencinin 'Bu komik değil' demesi, mağdurun yanında durması ya da olayı güvenilir bir yetişkine bildirmesi grubun yönünü değiştirebilir. Demek ki seyirci, yalnızca tanık değil; sonucu etkileyebilecek bir aktördür.

Bu noktada 'şikâyet etmek' ile 'yardım istemek' arasındaki farkı anlamak önemlidir. Amaç birini küçük düşürmek değil, zararı durdurmaksa konuşmak sorumluluktur. Öğrenci, yaşananları tarih ve yer belirterek kaydedebilir; çevrim içi içeriklerin ekran görüntüsünü saklayabilir; öğretmen, rehberlik servisi veya ailesiyle paylaşabilir. Tehlike varsa doğrudan karşı koymak yerine yetişkin desteğine başvurmak daha güvenlidir. Mağdura 'Aldırma' demek ise çoğu zaman yeterli değildir; çünkü sorun onun hassasiyeti değil, tekrarlanan davranıştır.

Kalıcı çözüm, yalnızca olay çıktıktan sonra ceza vermekle kurulamaz. Okulların açık kurallara, güvenilir bildirim yollarına ve düzenli takibe ihtiyacı vardır. Öğretmenler, yöneticiler, rehberlik uzmanları, öğrenciler ve veliler aynı dili konuşmadığında sorun bir odadan diğerine taşınır. Kurallar tutarlı olmalı; müdahale mağduru korurken zorbalık yapan öğrencinin davranışını değiştirmeyi de hedeflemelidir. Empati, dijital yurttaşlık ve çatışma çözme becerileri yalnızca afişlerde kalmamalı, günlük okul hayatında uygulanmalıdır.

Güvenli okul, hiç çatışma yaşanmayan okul değildir; çatışmanın aşağılamaya dönüşmediği, zarar ortaya çıktığında herkesin ne yapacağını bildiği okuldur. Bu yüzden kendimize yalnızca 'Zorba kim?' diye sormak yetmez. 'Kim güldü, kim paylaştı, kim sustu ve kim yardım etti?' sorularını da sormalıyız. Çünkü zorbalık kalabalığın içinde güçleniyorsa onu durduracak cesaret de aynı kalabalığın içinden çıkabilir. Bazen bir okulun iklimini değiştiren şey, yüksek sesle söylenen çok basit bir cümledir: 'Yalnız değilsin.'

Kaynaklar

- Yıldırım, R. (2012). "Akran Zorbalığı". Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 39-51. dergipark.org.tr (Temel kaynak.)
- UNICEF. "Bullying: What is it and how to stop it". unicef.org/parenting/child-care/bullying
- StopBullying.gov. "What Is Bullying". stopbullying.gov/bullying/what-is-bullying

IGCSE Türkçe çalışmaları için yeniden yazılmış ve öğrenci düzeyine uyarlanmıştır. Makale gövdesi: 609 kelime. Erişim tarihi: 3 Eylül 2026.